

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1982/83:5 y

över proposition 1982/83:92 om bryggeribranschens fortsatta utveckling jämte motioner

Till näringsutskottet

Näringsutskottet har berett arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1982/83:92 om bryggeribranschens fortsatta utveckling jämte de med anledning av propositionen väckta motionerna 1982/83:2232–2239.

Bakgrund

Den svenska maltdryckskonsumtionen har minskat kraftigt sedan mitten av 1970-talet. Den avgörande orsaken till denna utveckling är att konsumtionen av öl av klass II-typ drastiskt sjönk efter mellanölsförbudet år 1977. Läskedryckskonsumtionen har däremot varit relativt jämn under perioden.

Den svenska malt- och läskedryckskonsumtionen täcks till största delen genom inhemsk produktion. En växande andel har dock på senare tid kommit tillgodoses genom import.

Antalet tillverkningsenheter inom malt- och läskedrycksindustrin har minskat kraftigt. Antalet anställda i branschen har mer än halverats sedan år 1965. Utvecklingen sedan år 1965 redovisas i följande tabell.

Antal anställda och tillverkningsenheter inom malt- och läskedrycksindustrin under perioden 1965–1981

År	Antal anställda	Antal arbetsställen
1965	7 600	218
1970	6 600	164
1975	5 100	87
1980	3 800	39
1981	3 600	36

Lagrade maltdrycker tillverkas f. n. i 16 anläggningar, varav fem tillhör Prippskoncernen, två Wärby Bryggerier, tre Till-bryggerierna samt två Grängesbergs bryggerier. Härtill kommer fyra mindre bryggerier.

Prippskoncernen har en mycket dominerande ställning på den svenska marknaden och svarade under 1981 för ca 70 % av den svenska maltdrycksförsäljningen.

Läskedryckstillverkning sker vid flertalet av anläggningarna för malt-dryckstillverkning. Dessutom finns ca 20 anläggningar för enbart läske-

dryckstillverkning, de flesta med en relativt begränsad produktionsvolym.

Kännetecknande för branschen i dag är en betydande överkapacitet. Produktionskapaciteten måste därför reduceras ytterligare, och av propositionen framgår att bryggerier under senare tid lagts ned eller kommer att läggas ned i Arboga, Nässjö, Borås, Torsby, Tingsryd och Gällivare.

I sammanhanget kan nämnas att även mälterikapaciteten f. n. är överdimensionerad. I dag finns ett av Pripps helägt mälteri och ett mälteri, Nord-Malt AB i Söderhamn, med Pripps som delägare.

Som tidigare har nämnts har Prippskoncernen en dominerande ställning inom den svenska malt- och läskedrycksindustrin. Staten trädde in som ägare i AB Pripps Bryggerier år 1975 med en ägarandel av 60 %. År 1979, då Bryggeriinvest AB bildades, ökades den statliga ägarandelen till 75 %. Resterande 25 % av aktierna ägs numera av Volvo AB.

Mellan de båda bolagen har förts förhandlingar som syftat till att åtgärda den stora överkapacitet som trots vidtagna åtgärder ännu finns i branschen. Bl. a. har konstaterats att betydande kostnadsbesparingar kan göras genom att utnyttja stordriftsfördelar i både produktions- och distributionsleden. En viktig utgångspunkt har också varit att utforma förslagen så att en konkurrenssituation bevaras för att garantera fortsatt vitalitet i branschen.

Propositionen

I propositionen framhålls att risken är överhängande för att en okontrollerad utslagning av bryggerier kan komma att ske om inga åtgärder vidtas. En sådan utveckling skulle inte stå i överensstämmelse med riksdagens beslut att den nödvändiga omstruktureringen av bryggeribranschen skall ske i för samhället acceptabla former. Det är mot denna bakgrund angeläget att förutsättningar skapas för en konkurrenskraftig svensk bryggerinäring.

Propositionens förslag – som ansluter till den handlingsplan Brygginvest och Pripps gemensamt lagt fram – innebär följande.

Huvudparten av de svenska bryggerierna förs samman under ett bolag. Detta bolag skall sedan inom ramen för en sammanhållen produktions- och distributionsstruktur verka för att förutsättningar skapas för en intern konkurrens i marknadsledet mellan de företag som ingår i organisationen. Förslaget anses bl. a. öppna möjligheter att vidareutveckla en stark bryggerikoncern som kan få en position på den internationella marknaden och ge naturliga förutsättningar för att långsiktigt trygga sysselsättningen för branschen i Sverige. Det förutsätts att även andra maltbryggerier skall kunna ansluta sig till det nya moderbolaget om de så önskar.

För att underlätta den nödvändiga omstruktureringen inom bryggeribranschen föreslås att en särskild stiftelse bildas. Denna bör enligt förslaget tillföras medel som kan tas i anspråk för att underlätta att alternativt sysselsättning skapas vid berörda orter och företag. Medel för sådana

ändamål finns i dag i form av fonderade vinstmedel hos Brygginvest. I propositionen föreslås att 30 milj. kr. av dessa medel skall avskiljas från Brygginvest och överföras till den särskilda stiftelsen i samband med samgåendet mellan Brygginvest och Pripps.

Det framhålls i propositionen att anpassningen av kapaciteten till efterfrågan inom branschen måste ske på ett sätt som är socialt acceptabelt. Det nya moderbolaget förutsätts därvid även framdeles ha ett betydande ansvar för de sysselsättningsmässiga konsekvenserna av den kommande strukturanpassningen. Stiftelsen och det nya bolaget bör därför gemensamt arbeta för att erforderliga förändringar kan ske på ett planmässigt sätt. Det bör enligt propositionen också ankomma på det nya bolaget att inom den egna organisationen söka skapa annan sysselsättning för den berörda personalen. Detta bör bl. a. kunna ske inom ramen för den diversifiering av verksamheten som redan påbörjats inom Pripps och som torde komma att fortsätta inom ramen för den nya bryggerikoncernen. Slutligen i detta sammanhang anförs att stiftelsen å sin sida också skall verka för att underlätta de sysselsättningsproblem som kan uppstå vid strukturförändringar inom bryggerier utanför den föreslagna bolagsbildningen.

Motionerna

Med anledning av propositionen har väckts åtta motioner.

I motionerna 2232 av Staffan Burenstam Linder m. fl. (m), 2233 av Christer Eirefelt (fp) och Hugo Bergdahl (fp) och 2234 av Arne Fransson m. fl. (c) yrkas avslag på propositionens förslag. I motion 2232 föreslås i stället en avveckling av Brygginvests verksamhet och en försäljning av statens aktieinnehav i Pripps. Motionärerna avvisar också förslaget om den särskilda stiftelsen. De problem på arbetsmarknaden som uppstår bör lösas med de arbetsmarknads- och regionalpolitiska medel som står till buds. I motion 2233 begärs att ett konkurrensalternativ skapas, där de nu fristående bryggerierna ges bättre förutsättningar. Slutligen förs i motion 2234 fram krav på dels riktlinjer för en privatisering av Pripps, dels en trygkad differentierad företagsstruktur inom bryggeribranschen.

Bo Södersten m. fl. (s) framhåller i motion 2238 bl. a. att konkurrensen inom branschen måste finnas kvar och att Pripps bör skötas efter sunda företagsekonomiska principer. Enligt motionärerna är det inte välmotiverat att sträva efter att inordna de fristående bryggerierna under ett gemensamt bolag. Även i motion 2235 av Marianne Stålberg m. fl. (s) påtalas vikten av en sund konkurrens inom näringen. Motionärerna pekar bl. a. på Tillbryggeriernas betydelse för sysselsättningen i Östersunds kommun och framhåller att de mindre bryggerierna bör bevaras. En total nedläggning av de mindre bryggerierna skulle enligt motionen f. ö. inte ens minska överkapaciteten till hälften. En neddragning bör därför huvudsakligen ske inom Prippskoncernen.

Jörn Svensson m. fl. (vpk) anser i motion 2236 att det är tveksamt med ett fortsatt samarbete inom branschen mellan staten och AB Volvo. I vart fall anser man att det samarbetet inte får medverka till att fler bryggerier slås ut. Bl. a. talar regional- och sysselsättningspolitiska skäl för att de mindre bryggerierna inte skall slås ut. Motionärerna pekar även på att större hänsyn bör tas till den regionala försörjningen av branschens produkter.

I motionerna 2237 av Lars Svensson m. fl. (s) och 2239 av Olle Östrand m. fl. (s) yrkas bl. a. att Nord-Malt AB i Söderhamn skall tillförsäkras en rimlig andel av malteleveranserna. I sammanhanget framhålls detta företags betydelse för sysselsättningen i Söderhamns kommun. I motion 2237 anförs även att målsättningen bör vara en fortsatt fri konkurrens mellan oberoende bryggeriföretag.

Utskottet

Den svenska bryggerinäringen har sedan flera år haft en betydande överkapacitet. Trots nedläggningar eller sammanslagningar av bryggerier med stora personalinskränkningar som följd, kvarstår problemen. En fortsatt anpassning av produktionskapaciteten till befintlig efterfrågan anses därför vara nödvändig.

Det är mot denna bakgrund förslaget i propositionen skall ses om dels ett gemensamt bolag för huvudparten av de svenska bryggerierna, dels en särskild stiftelse för att underlätta att alternativ sysselsättning skapas vid berörda orter och företag. Förslaget har, som framgår av motionsreferaten ovan, fått ett blandat mottagande.

Det är arbetsmarknadsutskottets uppgift att i detta sammanhang ta upp frågan om de sysselsättnings- och regionalpolitiska konsekvenserna av en fortsatt omstrukturering inom bryggeribranschen. Utskottet avstår följaktligen från att ta ställning i huvudfrågan, nämligen om det föreslagna gemensamma bolaget bör komma till stånd.

Av avgörande betydelse utifrån de aspekter arbetsmarknadsutskottet har att beakta är därvid huruvida eventuella förändringar i sysselsättningen sker i större kommuner med ett väl differentierat näringsliv eller i mindre kommuner med begränsade möjligheter till alternativ sysselsättning. Som framgår av propositionen har beslut redan fattats om nedläggning av bryggerierna i t. ex. Torsby och Gällivare. Dessa kommuner tillhör sedan lång tid de mest problemfyllda kommunerna i riket. De ingår mot denna bakgrund i stödområde, Gällivare i stödområde A och Torsby i stödområde B. Utifrån strikt sysselsättnings- och regionalpolitiska utgångspunkter skulle utskottet därför ha förordat att andra bryggerier än de här nämnda hade valts ut för nedläggning. Detta synsätt gäller självfallet även för övriga kommuner med stora problem på arbetsmarknaden som kan bli aktuella i sammanhanget. Samtidigt är arbetsmarknadsutskottet medvetet om att även andra argument måste vägas in i sammanhanget.

Utskottet vill med hänvisning till vad som ovan sagts ansluta sig till vad som anförs i vissa motioner om betydelsen av att sysselsättnings- och regionalpolitiska skäl bör vägas in under det fortsatta arbetet med en strukturell anpassning inom bryggerinäringen.

Som framhålls i propositionen är det viktigt att anpassningen sker på ett sätt som är socialt acceptabelt. Den föreslagna stiftelsen bör – om den kommer till stånd – få betydelse när det gäller att skapa alternativ sysselsättning för den personal som berörs. Förslaget härom tillstyrks därför av utskottet. Slutligen vill utskottet stryka under vad som anförs i propositionen om det föreslagna moderbolagets ansvar för de sysselsättningsmässiga konsekvenserna av den kommande strukturanpassningen.

Stockholm den 21 april 1983

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Erik Johansson (s), Anders Högmark (m), Marianne Stålberg (s), Arne Fransson (c), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Ingrid Hemmingsson (m), Börje Hörnlund (c), Christer Skoog (s), Håkan Stjernlöf (m), Bo Nilsson (s) och Alexander Chrisopoulos (vpk).

Avvikande mening

Anders Högmark (m), Arne Fransson (c), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Ingrid Hemmingsson (m), Börje Hörnlund (c) och Håkan Stjernlöf (m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar "Den svenska" och på s. 5 slutar "kommande strukturanpassningen" bort ha följande lydelse:

Den svenska bryggerinäringen har f. n. en betydande överkapacitet. Det är mot denna bakgrund nödvändigt att initiativ tas för att komma till rätta med problemen. Det förslag som föreligger i propositionen om bl. a. ett nytt gemensamt bolag för huvudparten av de svenska bryggerierna inger emellertid mycket starka betänkligheter. Det finns en uppenbar risk för att regeringens förslag – om det genomförs – bl. a. för med sig att konkurrensituationen inom näringen ytterligare försämras och för att de i dag fristående bryggerierna slås ut. Förslaget skulle följaktligen – utöver de näringspolitiska – även få allvarliga sysselsättnings- och regionalpolitiska konsekvenser. I motioner från moderata samlingspartiet (2232), centerpartiet (2234) och folkpartiet (2233) har därför yrkats avslag på propositionen. I de motionerna har anvisats andra vägar som ger bättre förutsättningar för branschens utveckling och därmed också för sysselsättningen. Propositionen bör alltså –

mot bakgrund av det anförda – avslås.

Arbetsmarknadsutskottet utgår slutligen ifrån även att sysselsättnings- och regionalpolitiska aspekter vägs in i samband med kommande beslut om neddragning av bryggerikapaciteten.

Särskilt yttrande

Alexander Chrisopoulos (vpk) anför:

Det förslag om den svenska bryggeribranschens fortsatta utveckling som regeringen lagt fram i proposition 1982/83:92 inger vissa betänkligheter. I vår partimotion 2236 har vi bl. a. framhållit att det är väsentligt att statens ägarintresse utövas från en självständig position, och det faktum att det finns kvar privata storföretagsengagemang i branschen utgör enligt vpk:s mening knappast något skäl att göra en ny bolagsbildning i form av ett partnerföretag mellan detta och staten. Ett minimikrav anser vi därför vara, att sådana formationer inte blir redskap för en strävan att slå ut fler lokala bryggerier än vad som redan skett.

En koncentration till allt färre enheter inom skilda delar av livsmedelsindustrin medför bestämda försörjnings- och beredskapspolitiska nackdelar. Större hänsyn till den regionala försörjningen med livsmedel är motiverad. Denna allmänna princip bör enligt vår mening gälla även bryggeriindustrins basvaror och färdiga produkter. Slutligen talar även regional- och sysselsättningspolitiska skäl för att inte de mindre bryggerierna skall slås ut. Frågan om det föreslagna nya gemensamma bolaget behandlas i näringsutskottet. Jag vill hänvisa härtill.